

er julens gave- og julekortstraditioner (der sendtes i 1992 halvanden milliard julekort i Storbritannien!) netop et materielt udtryk for reelle sociale relationer. Rosinen i pølseenden er Löfgrens perle „The Great Christmas Quarrel and other Swedish Traditions“, hvor han viser, hvordan den anspændte energi, som svenskerne investerer i at konstruere julen som utopi, bryder ud i familiesammenstød. Den perfekte jul lykkes aldrig!

Jeg anmeldte denne bog, mens forårssolen skinne, og det kneb at komme i den rigtige stemning. Men den er et fristende pakketilbud, som jeg kun kan anbefale enhver etnograf at ønske sig til jul. Det ville ikke være i den rigtige ånd at købe den til sig selv.

John Liep
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

BARBARA DIANE MILLER (ed.): *Sex and Gender Hierarchies*. Publications of the Society for Psychological Anthropology 4. Cambridge & New York: Cambridge University Press 1993. 401 sider. ISBN 0-521-41297-8 hardback, pris £40.00. ISBN 0-521-42368-6 paperback, pris £14.95.

Denne bog er et resultat af en conference, hvor repræsentanter fra forskellige af antropologiens subdiscipliner mødtes for at diskutere kønshierarkier. Derfor er der tale om større variation i metode og positioner, end man normalt finder i en antologi over dette emne. Man kan spørge sig, om ikke variationen, i hvert fald for et dansk publikum, er for stor. I det danske antropologiske miljø er der efterhånden nærmest konsensus om, at køn er noget, som bliver socialt og kulturelt konstrueret. På den anden side er antologien også en meget grundig og tilbundsående diskussion af historien om de to køn, idet den her tages helt fra begyndelsen, omend ikke fra Adam og Eva, men ud fra spørgsmålet: Hvordan opstod kønshierarkier? Man kommer heller ikke udenom at denne antologi via sin udvidelse af antropologi til at omfatte områder, vi i Danmark ikke opfatter som antropologi, virker mindre sammenspist og internt orienteret i sin argumentation.

Det erklærede overordnede formål har været at få en dialog i gang mellem fysisk antropologi, lingvistisk antropologi, arkæologi

og social/kulturel antropologi på spørgsmålet om kønshierarkiers evolution og universalisme, bl.a. med henblik på at styrke disciplinen som sådan. Barbara Diane Miller tilhører selv sidstnævnte subdisciplin, hvilket hun i sin introduktion står ved muligvis afspejles i redigeringen af bogen. Ret beset har der måske været tale om, at social- og kulturantropologer har ansporet de andre typer antropologer til dialogen. Bogen giver indtryk af, at såvel fysiske antropologer som arkæologer skulle overbevises om, at de deres metodologi og materiale faktisk ikke er i stand til at komme med afgørende udsagn om kønshierarkier, fordi de ikke kan inddrage det subjektive standpunkt – artikuleringen af kønsrelationen fra informanter – skeletter kan ikke tale. Ikke desto mindre diskuterer Mark Nathan Cohen og Sharon Bennett „Skeletal evidence of sex roles and gender hierarchies in prehistory“. Som det er angivet i bogens introduktion mangler dermed hele den dimension, der handler om forholdet mellem ideologi og strategi. Desuden er der i samlingen bidrag, som rapporterer om observationer af „non-human primates“ (altså det vi også kalder dyr – men det ord undgås behændigt) i komparativ analyse med de primater, der også går under betegnelsen mennesker (ved Patricia Chapple Wright), ligesom der er bidrag, som kommer med bud på evolutionen (og ikke „development“) af menneskets kønshierarkier (ved Marvin Harris). Men jeg synes ikke, at det bliver helt klart, ud over det generelt prisværdige ved tilskyndelser til dialog mellem forskellige antropologiske positioner, hvorfor disse artikler er væsentlige i udlægningen af kønshierarkier. Tilsyneladende har de ikke rokket ved de resultater, som social- og kulturantropologien er nået frem til gennem flere årtiers forskning i emnet, hvilket man her i øvrigt får et udmærket overblik over. Inddragelsen af dyrs adfærd i en diskussion af menneskers måde at forholde sig til hinanden på, sker i øvrigt uden en eksplicit begrundelse for, at de to ting har noget med hinanden at gøre – det antages blot.

Meget af bogen er viet til at moderere eller modsige Rosaldo og Lamphere (1974), der har erklæret, at kønnenes ulige status og mænds dominans er universel i nutidige samfund. Men der er også interessante bud til flere andre af kønsforskningens debatter. Birgitta Hauser-Schäublin's ærinde er at vise, at de forskellige fortolkninger af biologiske konstanter, som karakteriserer de to køn, må for-

holde sig til denne konstans – hér blod. Blod associeres således med kvinder på Ny Guinea såvel som hos Zande og Kagaru-folket i Afrika, fordi kvinder menstruerer og føder børn. Denne associering er med til at skabe køns-hierarkiet i de pågældende samfund. Ellinor Ochs er socio-lingvist og bidrager med en sammenligning af amerikanske hvide middelklassekvinders måde at tale til deres endnu ikke talekyndige små børn på og den tilsvarende praksis hos kvinder i traditionelle vestsamoanske husholdninger. Hendes pointe er, at de amerikanske kvinder i deres indlevelse af barnets behov og omverdensforståelse og i deres iver efter at stille barnet og dem selv lige (f.eks. lige konversationspartnere, selv om det drejer sig om børn, der ikke kan tale endnu) minimerer deres egen position som et menneske, der faktisk har mere viden og mere magt end barnet. I forhold til kvinder i Vestsamoa, der simpelt hen ignorerer et barn, der siger noget uforståeligt, og slet ikke indlader sig på at tale babysprog, vidner det, ifølge Ochs, om køns-hierarkiet i det amerikanske samfund. Nok så vigtigt er Ochs' bidrag i betragtning af den manglende afdækning af fænomenet „mothering“, altså dét at være mor og passe barn, og dets effekt i forhold til definitioner af kvindelighed og i forhold til køns-hierarkier. Denne manglende interesse ser Ochs som symptomatisk for vestlige samfund, hvor „mor“ bliver usynliggjort, også af mor selv, når hun passer sine børn.

Sarah B. Nelson er arkæolog og hun er inde på et tredje aspekt af debatten om køns-hierarkier: Hvordan er sammenhængen mellem opståelse af patriarki og statsdannelse? Hun henviser til arkæologiske fund og skrifter fra det gamle Silla, et kongerige beliggende i det nuværende sydøstlige Korea, dateret til omkring Kristi fødsel. Her var der tilsyneladende tale om relativt lige køn. Tre kvinder blev således dronninger i deres egen ret, og mænd måtte gøre krav på tronen gennem kvinder. Til gengæld var der social stratifikation i en sådan grad, at ens plads i det sociale hierarki var altafgørende, uanset køn. Her kan man sige, at arkæologisk forskning rigtigt nok kommer til kort: I artiklen lægges der ikke skjul på, at der mange gange er tale om gætterier. Ved nærmere overvejelse adskiller dette sig måske mindre fra antropologisk forskning end som så. I begge tilfælde er der tale om fortolkende praksis – fortolkning af genstande, af tale, af sociale systemer, og

gætterier er vel altid et element i fortolkningsprocessen.

*Connie Carøe
Forskningsstipendiat
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

“...NEVER DRINK FROM THE SAME CUP”. Proceedings of the Conference on Indigenous Peoples in Africa. Tune, Denmark 1993. Hanne Veber, Jens Dahl, Fiona Wilson & Esben Wæhle (eds.). CDR/IWGIA Document No. 74. Copenhagen: IWGIA and the Centre for Development Research 1994. 326 sider. Pris 214,- kr, US\$ 33,- + postage.

„The survival of the [indigenous] people is in the balance“ (Howard R. Berma s.323).

Denne udtalelse (åbenbart den sidste sætning i bogen) opsummerer meget passende denne antologis tema. Artiklerne kaster lys over „indfødte folks“ kampe og erfaringer på det afrikanske kontinent: maasai pastoralisterne i Østafrika; pygmæerne i Centralafrika; buskmændene i det sydlige Afrika og tuaregerne i nord. Bidragene i antologien styrker vores viden om de indfødte folks kampe og deres overlevelse, der længe har befundet sig i en „skrøbelig balance“. Artiklerne fremstiller, hvad de indfødte folk anser som deres hovedproblemer i modsætning til de forudindtagne ideer, som blandt andre regeringer, donororganisationer og NGO'er besidder. Nogle forfattere udpeger arven fra koloniallovgivningen, specielt love vedrørende jordrettigheder, som den vigtigste hindring for udviklingsprocesser blandt indfødte folk. Imidlertid hæfter de sig ikke ved lokalsamfundenes interne modsætninger, forskelle og sociale differentieringer. Lokalsamfundenes interne særpræg kunne forklare størrelsen af de indfødte folks problemer, den retning og de former som deres kampe antager samt anvendeligheden af en kategori som „indfødte folk“.

De fleste artikler beskæftiger sig med overlevelseskampenes socio-politiske, økonomiske, juridiske og kulturelle kontekster. Forfatterne udpeger den koloniale stat (s.271-308) som hovedårsagen til de problemer, som fortsætter med at plage „indfødte folk“ i de forskellige regioner. Nogle artikler dadler også de postkoloniale regeringers fortsatte marginalisering. De anfører visse handlemå-